

Til Pressens Faglige Utvalg
Sak 18/17
15. februar 2017

Tilsvar fra Jarle Aabø

Viser til Bergens Tidendes tilsvar fra 7. februar 2017.

Sjefredaktør Øyulf Hjertenes bruker dette hovedargumentet når han skal forsvare sin praksis om dobbeltroller blant redaksjonelle medarbeider:

Jeg ansetter hvem jeg vil, og det har ikke Pressens Faglige Utvalg noe med!

Han beskriver og begrunner sitt standpunkt overfor PFU slik:

"Hvem som er best skikket til å løse det journalistiske oppdraget i Bergens Tidende, er redaktørens frie og uavhengige avgjørelse, ikke en oppgave som PFU kan eller bør ta på seg."

Redaktøren viser dessverre med dette standpunktet at han ikke kan ha klart å absorbere det som er grunnlaget for at han og Bergens Tidende er innklaget til PFU. Siden PFU valgte å ta klagen opp til full behandling ser man ikke det nødvendig å gjenta klagegrunnlaget her, men viser til den innsendte klagen.

Det solidariske ansvaret

Ingen har naturligvis bestridt redaktørers rett til suverent å ansette redaksjonelle medarbeidere og selv bestemme avisens presseetiske linje. Dette tilligger redaktøransvaret alene. Det er en grunnleggende forutsetning for en fri presse.

Men den redigerte pressen har gitt PFU et mandat til å uttale seg om hva som er god og dårlig presseskikk, og dermed avgjøre om en redaksjon har brutt de presseetiske normer. Oppslutning om Vær Varsom-plakaten, PFU som institusjon og PFUs retningsgivende uttalelser bygger på et solidarisk ansvar mediene, redaktørene og journalistene har forpliktet seg til gjennom medlemskapet i sine respektive organisasjoner.

En sjelden dobbeltrolle

En redaksjon er en organisk enhet der hver enkelt medarbeiders rolle og opptreden er bestemmende for redaksjonens troverdighet. Det er nettopp derfor jeg ønsker å be PFU drøfte og konkludere om det er forenlig med god presseskikk at Mathias Fischer på samme tid kan være vararepresentant til Stortinget og politisk kommentator i Bergens Tidende – for øvrig en dobbeltrolle vi må langt tilbake i tid for å finne maken til.

Den viktige historien

Parallelt med utviklingen av partipressen på 80-tallet jobbet presseorganisasjonene for å sikre pressens uavhengighet, også på andre måter. Opprettelsen av det såkalte Favørutvalget, som førte til at alle favørene i pressekortet forsvant, er et eksempel på dette. Et annet eksempel er at Narvesen-prisen ble nyetablert som Den store journalistprisen. Samtidig fikk Vær Varsom-plakaten et omfattende regelsett for å beskytte pressens uavhengighet og trygge pressens troverdighet i forhold til publikum.

PFU har gjennom en rekke uttalelser understreket at redaktøren og den enkelte redaksjonelle medarbeider - for å verne om sin uavhengighet, integritet og troverdighet - må unngå dobbeltroller,

verv, oppdrag eller bindinger som kan skape interessekonflikter eller føre til *spekulasjoner* om inhabilitet.

Like farlig

Punkt 2.2 i Vær Varsom-plakaten fastslår at dobbeltroller *både* kan skape *interessekonflikter* og ikke minst *spekulasjoner* om inhabilitet. At dobbeltroller rent faktisk skaper interessekonflikter kan vanskelig unngås, men punktet understreker også at muligheten for at dobbeltroller skaper spekulasjoner om innhabilitet, må vektlegges like sterkt. Dette er ikke bare teori, all erfaring viser at pressens troverdighet rammes like hardt når det oppstår spekulasjoner om innhabilitet, spekulasjoner pressen selv ikke kan kontrollere. Det er den erfaringen som ligger til grunn for Vær Varsom-plakaten punkt 2.2.

Dobbeltrølle og dobbel lojalitet

Den eneste sikre måten å beskytte pressens troverdighet på, er å unngå dobbeltroller og dermed spekulasjoner om innhabilitet. Når mediene ansetter personer med dobbeltroller, som Mathias Fischer som er vararepresentant til Stortinget, skaper avisen et troverdighetsproblem både for seg selv og for sin medarbeider. Som vararepresentant for Hordaland Venstre, må han være forberedt på å møte på Stortinget for Venstre. Han er også som nevnt i klagen underlagt Stortingets etiske regelverk, og han har dermed en dobbel lojalitet, noe som ikke er forenelig med kravet til journalistisk uavhengighet.

Å kalle vervet et "sovende verv" kan virke respektløst i forhold til vårt demokratiske system og har naturligvis ingen dekning i Stortingets regelverk eller Grunnloven. Dette er en oppfinnelse fra Bergens Tidende for å beskytte seg selv og sin medarbeider. Fischer er valgt som vararepresentant til demokratiets høyeste folkevalgte vev. Da kan det dessverre oppfattes arrogant av en avis å behandle vervet så skjødesløst i forhold til velgerne/leserne. Fischer burde derfor kanskje aldri vært ansatt som kommentator i Bergens Tidende.

Skaper nye vansker

Debatten som har oppstått etter at det ble kjent at Mathias Fischer er forfatteren av den uautoriserte biografien om Sylvi Listhaug, viser hvor problematisk hans dobbelttrølle er. Det er selvfølgelig naturlig at både Listhaug og publikum stiller spørsmål ved Fischers uavhengighet. At han selv avviser en slik problemstilling, er verken overraskende eller betryggende. Det er ikke til unngå at store leserkretser vil trekke Mathias Fischer uavhengighet i tvil.

Hjelper åpenhet?

Etter Vær Varsom-plakatens punkt 2.3 har redaksjonene er plikt til å vise "*åpenhet om bakenforliggende forhold som kan være relevante for publikums oppfatning av det journalistiske innholdet*". Under alle omstendigheter vil Fischers bakgrunn være relevant i denne sammenhengen, og derfor har BT en presseetisk plikt til å oppgi for sine lesere at Mathias Fischer er vararepresentant til Stortinget for Hordaland Venstre. At det er unødvendig å opplyse dette fordi "alle" kjenner til forholdet, er en typisk journalistvending som får mindre og mindre relevans i vår tid. Kanskje er forholdet kjent i lokalpolitiske kretser, men fordi nettavisene når lenger ut enn til lokalbefolkningens postkasser, burde opplysningen om kommentatorens politiske vev følge hans kommentarer. Dessuten er det å håpe at Bergens Tidende har fått nye lesere etter at avisen offentliggjorde hans dobbelttrølle i 2014.

Å opplyse om dobbeltroller, løser imidlertid ikke problemet. Tvert imot forsterkes problemet etter som publikum blir oppmerksom på bindingene. Men når en redaksjon først har journalister med dobbeltroller, kan presseetikken vanskelig forstås annerledes enn at redaksjonen plikter å opplyse om dobbeltroller. I dette tilfelle om rollen som kommentator og vararepresentant på Stortinget. Noe

annet er rett og slett å føre leserne bak lyset. Etter min oppfatning har BT satt Fischer i en vanskelig situasjon. Men dette er åpenbart et uttrykk for at BT vektlegger redaksjonens interesser fremfor hensynet til pressens troverdighet.

Umuligheten

Det synes å bre seg en oppfatning om at dobbeltroller spiller liten rolle så lenge dette ikke påvirker det som skrives. Men det er et umulig standpunkt fordi det naturligvis er umulig å isolere en kommentar fra kommentatorens bakgrunn, dobbeltroller, politisk ståsted og samfunnsmessige verdier. Men uansett er det leserne som til enhver tid avgjør hvordan man vil oppfatte kommentaren.

Vennligst les vedlegget

Redaktør Hjertenes fremhever i sitt tilsvare at han har vurdert fra sak til sak om hva hans ansatte "kan og bør skrive om". Dette kan ikke tolkes som noe annet enn at Hjertenes også mener at hans redaksjonelle medarbeider sitter i en dobbeltrolle. Denne dobbeltrollen mener Hjertenes er helt uproblematisk siden han har fattet en beslutning om at hans redaksjonelle medarbeider skal holde "avstand til partipolitikken frem til etter Stortingsvalget i 2017."

Nå kan det sikkert diskuteres hva Hjertenes legger i begrepet "partipolitikk", men det burde være hevet over en hver tvil at Mathias Fischer stort sett kun skriver om partipolitikk – i en eller annen form. Vedlagt ligger et knippe av Fischers politiske kommentarer som PFU inviteres til å lese. Dette innebærer også at PFU i denne saken ikke bør skjele til sin tidligere uttalelse i sak 003/15.

Skarp offentlig debatt

Like fullt vil det understrekes at det handler ikke om hva Mathias Fischer skriver, men det handler om hans dobbeltrolle. Og ikke minst hvordan hans dobbeltrolle oppfattes hos leserne, og hvordan det igjen rammer pressens troverdighet.

Det er kjent for PFU at klagen har skapt en stor offentlig debatt, fordi klagen gjorde det kjent for uvitende lesere at Bergens Tidende faktisk har ansatt en stortingsrepresentant (vara) som kommentator.

Et høydepunkt i den offentlige debatten var Dagsnytt 18, der en svært profilert ex-politiker, ex-redaktør og nå politisk kommentator mente at klagen var en fillesak som PFU ikke ville ta i med ildtang og som måtte oppfattes som en ren personforfølgelse. Vedkommende gikk så langt at han til og med hevdet at ingen hadde rett til å gi Mathias Fischer yrkesforbud.

Det skulle altså vise seg at Fischers dobbeltrolle var totalt ukjent for folk flest, og nyheten skapte også et svært høyt engasjement i sosiale medier og nyheten ble delt usedvanlig mye på Facebook. I sosiale medier var hovedtemaet i debattene Bergens Tidendes integritet. Med andre ord, dobbeltrollen førte til store spekulasjoner om inhabilitet, og diskusjonene gikk høyt om Fischers interessekonflikt.

Til slutt

Når Hjertenes i sitt tilsvare også forsvarer seg mot den massive offentlige kritikken som oppstod i kjølvannet av klagen ved å presentere nyordet "Sovende stortingsverv", fant jeg grunn til å legge dette frem for Stortinget ved å sende en henvendelse 14. februar:

I forbindelse med en klage til Pressens Faglige Utvalg og tilsvare runder er det dukket opp et nytt begrep, nemlig «Sovende stortingsverv». Begrepet er knyttet til vervet vararepresentant. I den forbindelse ønsker jeg å spørre den som kan svare:

- 1) Er det å være vararepresentant til Stortinget et sovende verv?*
- 2) Hva synes man om bruken begrepet «Sovende stortingsverv»?*

Svaret kom samme dag:

Hei!

«Sovende stortingsverv» er ikke et brukt uttrykk hos oss. Du vil få et lite svar fra administrasjonen også når det gjelder vararepresentanter.

Begrepet rimer dårlig med hva det innebærer å ha et verv på Stortinget.

Olemic Thommessen stortingspresident/President of the Storting

Jarle Aabø